

Subject Area
Traditional Turkish Arts

Year: 2022
Vol: 8 Issue: 105
PP: 4331-4344

Arrival
06 November 2022

Published
31 December 2022
Article ID Number
66850

Article Serial Number
26

Doi Number
<http://dx.doi.org/10.2922/8/ssj.66850>

How to Cite This Article

Çalışıcı, İ. P. (2022).
“Çini Alt Yapı
Üretiminde
Kullanılabilecek
Teknikler” International
Social Sciences Studies
Journal, (e-ISSN:2587-
1587) Vol:8, Issue:105;
pp:4331-4344

Social Sciences Studies
Journal is licensed under
a Creative Commons
Attribution-
NonCommercial 4.0
International License.

Çini Alt Yapı Üretiminde Kullanılabilecek Teknikler¹

Frame Work Producing Techniques in the Field of Cini (Traditional Turkish Ceramics)

İrem Pala Çalışıcı¹

¹ Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale, Türkiye

ÖZET

Günümüzdeki “Çini” kelimesi çoğunlukla Selçuklu ya da Osmanlı Dönemlerine ait pişmiş toprak eşyaların yüzeylerinde gözükten renkler, motifler ile üretilmiş kompozisyonlarla ilişkilendirilerek, sıraltı dekorlama tekniği kullanılan seramikler yanısıra tüp, gelinlik gibi farklı hammaddeler ile üretilmiş eşyalar ile de kullanılabilmektedir. Dolayısı ile kapsamı genişlemiştir ve tanımlanması gün geçtikçe zorlaşmaktadır. Türk Kültürünü öncelikle konu edinen ve Türk Kültürünün tarih boyunca ürettiği plastik sanatlar ile sınırlanan, Güzel Sanatlar Fakültesi Geleneksel Türk Sanatları Bölümü’nün “çini” alanı ise günümüz Türkiye Türkçesi’nde kullanılan “çini” kelimesinin anlamlarından farklı olarak geleneksel Türk seramiğini kapsamaktadır. Yani Türkler tarafından yönetilen Türk Devletlerinin pişmiş toprak kültürünü konu edinmektedir. Günümüzdeki plastik, teknolojik ve benzeri tüm eşyalar gibi geçmişimize ait olan, günümüzde ise müzelerde sergilenen formlar, insan yaşamını kolaylaştırmak için üretilmişlerdir. Müzelerde sergilenen bu formlar- eşyalar, geçmişte Türk kültürünü anlamamız açısından önemlidir.

Çini alanında çalışan öğrencilerin, doğru koruma onarım yapabilmeleri için geleneksel bilgiyi çok iyi bilmeleri gerekmektedir. Ancak günümüz kültüründe de ihtiyaç duyulan yeni formları fark edip üretebilmelidirler. Üretecekleri yeni tasarımlarında, Geleneksel Türk beğenisi ile ilgili edindikleri bilgileri değerlendirebilmelidirler. Geçmişin süsleme amaçlı mimari seramik anlayışına ek olarak, günümüz sanat anlayışı ile de yapılar güzelleştirilebilmelidir. Bu çalışmada bu bakış açısı ile “çini” alt yapı oluşturmada kullanılabilecek üretim teknikleri, konu örnekleri ile aktarıp, değerlendirilmektedir.

Çini alt yapı üretimi tekniklerine ait bilgiler, 2021 yılında farklı başlık ve görseller ile söyleşi ve makale olarak yayınlanmıştır. Söz konusu yayına devam niteliği de taşıyan ve 2022 yılında bildiri olarak sunulan, özet bildiri olarak yayınlanan bu makalede, sadece 2021- 2022 eğitim öğretim sürecinde yazar tarafından yönetilen lisans derslerinde üretilen görseller ile teknikler ve yeni bulgular paylaşılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Çini, İşlevsel Form, Çini Eğitim, Geleneksel Türk Seramiği, İşlevsel Seramik, Vahşi Çamur, Odun Pişirimi, Cuerda Seca

ABSTRACT

Today, the word "Cini" is mostly associated with the compositions produced with the colors and motifs that appear on the surfaces of the ceramics belonging to the Seljuk or Ottoman Periods. The word "cini" can also be used with items produced with different raw materials such as LPG keepers and wedding dresses, as well as ceramics using underglaze decoration technique. Therefore, its scope has expanded and its definition is getting harder day by day. The "Cini" area of the Faculty of Fine Arts, Traditional Turkish Arts Department, which primarily focuses on Turkish Culture and is limited to the plastic arts produced by Turkish Culture throughout history, includes traditional Turkish ceramics, unlike the meanings of the word "Cini" used in today's Turkey Turkish. In other words, it is about the ceramic culture of the Turkish States ruled by the Turks. The forms belonging to our past, such as today's plastic, technological and all similar items, and exhibited in museums today, were produced to facilitate human life. These forms and objects exhibited in museums are important for us to understand the Turkish culture in the past.

Students working in the field of "cini" need to know traditional knowledge very well in order to be able to make correct conservation and restoration. However, they should be able to find out and produce new forms needed in today's culture. In their new designs they will produce, they should be able to evaluate the knowledge they have acquired about Traditional Turkish acclimation. In addition to the aim of beautifying the past by covering ceramics in architecture, it should now be beautified from the point of view of today's art. In this study, with this point of view, framework production techniques that can be used in creating a "cini" will be explained with subject examples.

Information on "cini" framework production techniques was published in 2021 as an interview and article with different titles and visuals. In this article, which is a continuation of the aforementioned publication and presented as a paper in 2022 and published as a summary paper, only the visuals, techniques and new findings produced in the undergraduate courses directed by the author during the 2021-2022 education period are shared.

Keywords: Cini, Traditional Turkish Ceramic, Functional Form, Ceramic Education, Design, Wild Clay, Wood Firing, Cuerda Seca

1. GİRİŞ

Günümüz Türkçe’sinde genellikle yüzey tasarımı olarak algılanan “çini” ürünler, geçmişte öncelikle işlevsel formlardır (detaylı bilgi için bakınız Pala, 2021). “Çini” kelimesinin günümüzdeki algılanışının Türkiye Cumhuriyeti tarihindeki değişim süreci, Sayın Ersoy Yılmaz’ın 2020 yılında yayınladığı makalesinde belirtilmektedir. Güzel Sanatlar Fakülteleri kapsamında Geleneksel Türk Sanatları, çini alanındaki eğitim- öğretim sürecinde, öğrencilerin geçmişteki ürünleri koruyabilmeleri, Türklere ait geleneksel bilgileri bilmelerinin yanı sıra günümüz kültüründe ihtiyaç duyulabilen yeni işlevsel pişmiş toprak formlar da tasarlayabilmelidirler. Ergonomi,

¹ Bu çalışma, 20-21 Haziran 2022’da online olarak düzenlenen, II. Uluslararası Sanat ve Tasarım Araştırmaları Kongresi (ART&DESIGN-2022)’nde sözlü bildiri olarak sunulmuştur ve özet metin olarak yayınlanmıştır.

tasarım ilkeleri, endüstriyel ürün tasarımı yanısıra ürün fotoğrafçılığı gibi bilgilere sahip olmaları gerekmektedir. Çünkü günümüzde çini olarak adlandırılan, evani olarak da bilinen ve müzelerde izlediğimiz ürünler, geçmişin endüstriyel olanakları ile üretilmiş günlük yaşamı kolaylaştırmak için üretilmiş eşyalardır.

“Genel olarak herhangi bir alanda -bir biçimi oluşturan- kişi, bu işi yaparken, genellikle bir dizi kararlar alarak hareket eder ve sonuca ulaşır” (Küçükerman, 1997: 161).Günümüz çini alanı, endüstri tasarımı alanından farklıdır ama öğrenciler, yaratıcılıklarını kullanarak, tasarımları yani karar vermeleri gerekmektedir. Çini alanında çalışan öğrenciler, öncelikle Türk Kültürü ile sınırlı olan yeni tasarımlarında, eksik olarak tespit ettikleri konuya, biçime, renge, kullanacakları motife karar vermelidir. Üreteceğine karar verme süreci ise, öğrenci yanı sıra dersi yürüten-sorumlu öğretim elemanının bilgisine göre ayrıca değişecektir.

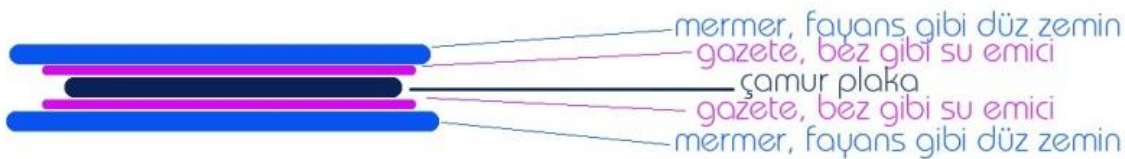
“Yeni her teknolojik icat ya da yeni her etkileşim tekniğinde, iyi tasarımın uygulamalara tam olarak yerleştirilebilmesi için önce denenmesi, incelenmesi gerekiyor. Onun için evet, işler iyiye gidiyor ama sonuçta çözümlenmesi gereken sorunlar her zaman var” (Norman, 2017: 9). Çini alanında çalışan öğrencilerin, doğru tasarımları üretebilmeleri için de denemeleri gerekmektedir. Bu denemeler, ancak ürettiklerini kullanmaları yoluyla gerçekleşebilmektedir. Öğrenciler ile öncelikle iç paydaşlar, günümüz Türk kültürüne yönelik, güncel estetik ve sanat anlayışı ile tasarladıklarını üretip günlük yaşamlarında kullanabilmelidirler (görsel: 22, 23, 24). Yani sadece dekoratif ürünler değil, günlük yaşamı kolaylaştırabilecek ürünler de tasarlayabilmeleri gerekmektedir. Geleneksel Türk beğenisini ve tekniklerini kullanarak, ürettiklerini deneyerek yani kullanarak değerlendirebileceklerdir. Denemeden de üretebilmeleri mümkündür. Ancak denediklerinde yani kullandıklarında öncelikle kendi fiziksel yapılarına ve beğenilerine göre daha doğru sonuçlar elde edebilmeleri mümkündür. Örneğin, kulp rahat tutulabiliyor mu? Fincan yüksekliği yeterli mi? Rahat temizlenebiliyor mu gibi basit soruların cevaplarına ulaşmaları ancak deneyerek yani kullanarak ve kullanan tüketicilerin fikirlerini alarak, tasarımlarını kullanıp geliştirerek geliştirebilirler.

Tasarladıklarını ise üretip kullanabilmeleri için alt yapı bilgisine ihtiyaçları vardır. Alt yapı ifadesi günümüz Kütahya üretiminde kullanıldığı için bu adlandırma özellikle seçilmiştir. Çini alt yapı kapsamı, çamur şekillendirme, alçı şekillendirme, çamur, renkli astar, sır ile sırçalı (fritli) çamur üretebilme, yöresel çamurları değerlendirebilme başta olmak üzere Türk çini sanatındaki 23 tekniğin (Pala, 2018) üretimini bilerek uygulayabilmeleri gerekmektedir. Bu teknik bilgiler, 16 Türk Devletine ait pişmiş toprak eşyaların ve mimari süsleme elemanlarının koruma- onarım süreci için de gerekmektedir. Örneğin, gözenek yapısının değişkenliği nedeni ile su emmelerinin farklı olması (Cam faz oluşumu arttıkça, ürünün gözenekliliği azaldığı için su emme özelliği de azalır; Mete, 2020: 194) sonucu ürüne doğru müdahale edebilmelerine olanak tanıyacaktır (kaynak Kişi: Muhammet Bilgen). Ayrıca tıpkı yapıyı üretebilmeleri için öncelikle tekniklerin mümkün ise tümünü uygulamayı bilmelidirler. Bu bilgiler, günümüze yönelik yeni pişmiş toprak eşya tasarımlarını geliştirmelerinde ayrıca yararlı olacaktır.

Bu çalışma, 2021 yılında, Güzel Sanatlar Fakültesi Geleneksel Türk Sanatları Bölümü Çini Alt Yapı Eğitimi İçin Öneriler başlığı ile yayınlanan makalenin devamı niteliğindedir. Kullanılan görsellerin tümü, yazar tarafından yönetilen dersler kapsamında 2021- 2022 eğitim öğretim sürecinde Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Geleneksel Türk Sanatları Bölümü öğrencileri tarafından üretilmiştir. Bu çalışmada, 2021 yılındaki yayında ele alınan konular dışında yeni teknikler ile yeni görsellere yer verilmiştir.

Çini Alt Yapı Üretiminde Kullanılabilecek Teknikler başlığı ile ele alınan konular, yüzey tasarımı için plaka üretimi, etkinlik olarak da uygulanıp paylaşılabilecek pişirim ile dekorlama teknikleri, sahra fırın ve vahşi çamur, sagar, mısır pastası, kil macun lüsteri, işleme, indirgen pişirim, yeni işlevsel form tasarımı, dekoratif eşya tasarımı, cuerda seca tekniği, renkli astar, alçı ile model oluşturmak, öğrenci sergisi düzenleme konuları ile sınırlanmıştır. Makale kapsamındaki konular, uygulama ile ilgili teknik bilgiler yanısıra üreten öğrenci ile dersi yürüten öğretim elemanının gözlemleri aktarılarak, değerlendirilmektedir.

2. YÜZEY TASARIMI İÇİN PLAKA ÜRETİMİ

Görsel 1: ince çamur plakanın, dönmesini önlemek için kullanılan kurutma yöntemi, (üste konulan ağırlığa dikkat edilmelidir). Çizim, yazar tarafından yapılmıştır.

Öğrencilerin, tasarladıkları yüzey tasarımlarını yani geleneksel Türk beğenisindeki desen kompozisyonlarını, kendi üretebilecekleri plakalar üzerinde uygulayabilmeleri, Kütahya'da üretilen, bisküvi olarak satılan hazır plakalara bağımlı olmaktan çıkarmıştır. Ayrıca çiniye bakış açılarını değiştirmeye, giriş te belirtilen konuları anlamalarına yardımcı olmaktadır. Görsel 2 de ki pano, ESC 1 beyaz çamur ile şekillendirilmiş ve piyasada satılan 1040 derecelik hazır endüstriyel seramik sırla sırlanmıştır. Kuruma sırasında öncelikle dönme gibi kurutma hatasına neden olmamak için kurutma süreci oldukça yavaş yapılmıştır. Mermer zemin üzerine gazete kâğıdı, bez gibi su emici ama düz yüzeye sahip bir malzeme sonra çamur plaka ve yine üzerine su emici bir malzeme üzerine plakanın tümünü kapsayacak sert düz bir yüzey konularak kurutulmuştur (görsel 1). Bisküvi aşamasına gelinceye kadar gazete kâğıdı gibi su emici malzeme, tercihen günde iki kez kuruları ile değiştirilerek kurutma süreci, dönmeye sebep vermeden gerçekleşmiştir.

Hazır olan işlenmiş desenine göre plaka açma sürecinde kuru küçülme hesaplamaları yapılmıştır. Böylece, belli bir ölçüde pano üretmesi gerektiğinde, öğrenci, yöntemi öğrenmiş olduğu için, üretim sürecini tek başına gerçekleştirebilecektir.

Bütün olarak şekillendirilen yaklaşık 70 cm x 120 cm lik 1 cm kalınlığındaki plakanın ilk kesimi sonrasında öğrenci, köşeli, düzenli bir kesim, yani alışkın olduğunu görmediği için kırık gibi algılanmasından oldukça çekinmiştir. Fakat sonucu gördüğünde, çekinmesinin gereksiz olduğunu, fark etmiştir. Daha sonra öğrenci, başka bir öğretim elemanından sorumlu olan arkadaşını, edindiği bilgiler ile yönlendirerek beraber başka bir pano daha üretmiştir.

Kütahya hazır plakalarına göre su emme farklılığı olan bünyeyi dekorlama aşamasında, öğrenci, tahrirde değil ama zemin boyamada oldukça zorlandığını belirtmiştir (görsel 2).

Görsel 2 : Bitirme Ödevi (8. yarıyıl)

3. ETKİNLİK OLARAK DA UYGULANIP PAYLAŞILABİLECEK PİŞİRİM- DEKORLAMA TEKNİKLERİ:

Pişmiş toprağı şekillendirmesi, dekorlaması alanlarında gerek akademik, gerekse de akademi dışında pek çok çalıştaylar düzenlenmektedir (ayrıca bakınız: Aslan; 2019a). Bu çalıştay yani workshoplar, geniş kapsamlı olabildiği gibi bu makale kapsamındaki gibi 20- 30 kişi katılımlı, kısa süreli, küçük kapsamlı da olabilmektedir. Amaç, malzemenin ya da uygulanacak olan uygun tekniklerin birini, bir iki saat içinde uygulanmasını sağlayıp, gerekli fırınlama sürecini de dâhil edip, yaklaşık 24 saat içinde sonuçlara ulaşılabilmesidir. Çömlekçi çarkı ile şekillendirme gibi anlık bir etkinlik olmadığından sonuç görmek için süre uzayabilir ama kısılması, fırınlama gerektirdiği için mümkün olamamaktadır.

Bu etkinliklerde amaç, çini alanında çalışmayan, çamur şekillendirme vb. alt yapı bilgisine sahip olmayan katılımcılarla da uygulanabilmesidir. Etkinlik için seçilen konular, Geleneksel Türk seramik sanatını etkileyen, kapsamı içinde araştırılması gereken tekniklerden seçilmiştir. Bu gibi etkinliklerde, diğer teknik amaçlar yanısıra, tanışma, öğrenme ve paylaşım gerçekleşmektedir. Ders olarak sorumlu olan öğrenci ya da öğrenciler, ön araştırmayı yapıp gerekli denemeleri gerçekleştirip, edindiği bilgileri, çini alanında çalışmayan iç ya da dış paydaşlara uygulatarak, bilgi alışverişinde bulunabilmektedirler. Sgrafito, ajur gibi riskli olan ya da sıraltı fırça dekoru, raku gibi yaygın olan teknikler dışında az bilinen sağar, kil macun lüsteri, mısır pastası, katır boncuğu, sahra pişirimi gibi teknikler, alanı olmayan paydaşlar ile üretilebilecek tekniklerdendir. (görsel 5- 12)

Etkinlik olarak düzenlenebilecek çeşitli tekniklerin uygulama süreçleri, belge çokluğu nedeni ile Osmanlılar ve Selçuklu Dönemleri ağırlıklı, sürekli aynı veya benzer malzeme ile elektrikli fırın kullanarak üretim yapan

öğrencilerin, yaratıcılık süreçlerine katkı sağlayabilmektedir. Ayrıca öğrenci, öğretim elemanı yanısıra dış paydaşlar ile aileler gibi iç paydaşların bir arada uygulama yapabileceği beraber fırın, üretim heyecanını paylaşılabilirliği, bilgi alışverişi yapılabilecek ortamlar sağlamaktadır.

3.1. Sahra fırın ve vahşi çamur:

Anadolu yanısıra tüm Dünya geleneksel çömlekçiliği, özellikle güveç gibi ateşe dayanıklı çamurlar ile üretilen formların pişirimi sahra pişirimi, açık pişirim tekniği kullanılabilir. Özellikle Geleneksel Türk Sanatları Bölümü öğrencilerinin Dünya geleneğinde olan sahra fırın ile öncelikle bisküvi pişirimi yapılabileceğini öğrenmeleri gerekmektedir. Sahra fırını gibi kağıt fırın, çukur pişirim (Kılıç, Özkan, Pala: 2006), gibi etkinlikler ile bisküvisi olmuş ya da olmamış sırsız ürünler, İS yani karbon (C) ile dekorlamak amaçlı uygulanmaktadır.

Görsel 3: ESC 1 döküm çamurunun açık pişirim, sahra fırında denemesi (2021)

Açık pişirimde yani direkt ateş ile temas edecek çamurun ateşe dayanıklı olması gerekmektedir. Ateşe dayanıklı çamura ulaşmak her yörede mümkün olamayabilmektedir. Örneğin Menemen çömlekçi çamuru, direkt ateş ile temas edememektedir. Bu nedenle 2021 yılında, piyasadan rahatlıkla ulaşılabilecek ESC 1 döküm çamuru Görsel 3 deki gibi basitçe yazar ve ailesi tarafından denenmiştir. Bu denemedeki amaç, öğrenciler ile sahra pişirim yapabilmek, böylece ilk pişirimin yapılabileceğini uygulayarak gösterebilmek için kolay ulaşılabilecek ateşe dayanıklı bir çamura öğrencileri yönlendirebilmektir. Bu amaç için 2021 yılında yaygın olarak kullanılan döküm çamurunun ilk pişirim denemesi yapılmıştır. Piyasadan satın alınan ESC 1 döküm çamuru ile şekillendirilen formların açık pişirim ile suya dayanıklı olabileceği gözlenmiştir. Ancak bu makalenin oluşum sürecinde, pandemi sonrasında ESC 1 döküm çamurunun artık kolaylıkla elde edilemediği, birçok kullanıcı tarafından (İzmir, Çanakkale, Ardahan, Kastamonu, Uşak illeri) belirtilmektedir. Pandemi öncesinde ESC 1 çamuru ile sahra pişirim yapılması planlandığı ve sonrasında çamura ulaşamama planlanmadığı için görsel 3'teki çamur ile sahra fırını yapılamayacağı anlaşılmıştır. ÇOMÜ Çanakkale Uygulamalı Bilimler Fakültesi tarafından, 24 Mayıs 2022 tarihinde davet edilen, Cumhurbaşkanlığı "Yaşayan İnsan Hazinesi" ödülü sahibi Sayın İsmail Bütün'ün konuşması sırasında Çanakkale'de seramik üretimi yapanların, çarkta kullanacakları kırmızı çamuru, İzmir Menemen'den temin ettiklerini ve bu kaynağında bitmekte olduğunu bildirmiştir. Aynı söyleşi de yerel çark çamurlarının neden çıkarılmadığını da belirtmiştir.

Yukarıda belirtilen gelişmeler üzerine, 2017'den beri yazar tarafından çalışılmakta olan çamur araştırmaları (Pala, 2017) hızlanmıştır. Pişme rengi beyaz olmasa da, ateşe dayanıklı yöresel çamur arayışı, yazar ve ailesi tarafından Çanakkale'de yaşadıkları alanlardan, Görsel 4'teki gibi küçük numuneler olarak denemeleri devam etmektedir. Kil yataklarının nasıl tespit edilebileceğine dair çömlekçi ustalarımızın bilgilerinin birçoğu kayıt edilemediği ve çıraklar yetiştirilemediği için üzerinde yaşadığımız toprağı şekillendirip eşya üretmeyi tekrar öğrenmemiz gerekmektedir. Vahşi çamur "Wild Clay" (detaylı bilgi için ayrıca bakınız: URL 1) olarak anılan toprağı, ihtiyaca yönelik piyasada satılabilir duruma getirmek (tabii bu aşamada, gerekli yasal izinler alınıp, projelendirip, v.d.), öğrenciler ile bu bilgileri paylaşabilmek, yararlandırabilmek gerekir.

Görsel 4: Vahşi çamur "wild clay" denemeleri, soldaki sırlı

Öğrencilerin okulda izleyerek araştırmaya dahil oldukları vahşi çamurlar, yazar ve ailesi tarafından şöyle tespit edilmektedir: Jeolog Sibel Osmanlar, sulama barajlarının tercihen kil yatakları üzerinde yapıldığını, çünkü kilin suyu emmediğini, tuttuğunu bildirmiştir. Bu bilgi üzerine, yağmur sularının uzun süre kaldığı alanlardan, kurduktan sonra küçük numuneler alınmıştır (görsel 4). Plastik olarak çatlamadan, simit- O formu yapılabilen, ya

da çimdik ile basitçe şekillendirilen çamurlar, kuruduktan sonra direkt ateşe atılarak basitçe denemeler yapılmıştır. Ateşin, seramik kızarıncaya kadar beslenmesi ile pişirim yapılmaktadır (görsel 3). Sonrasında su ile teması izlenmektedir. Bütünlüğünü koruyan form, endüstriyel sır ile sırlanıp uyumuna bakılmaktadır (görsel 4). Yazar ve ailesi tarafından yapılan bu denemeler, bilimsel bilgi niteliğini henüz taşımamaktadır. İnce elekten geçen bir vahşi çamur ile çömlekçi çarkında çanak formu şekillendirilebilmiştir. Bu çanak formu, ESC 1 ile astarlanmış ve bisküvisi yapılmıştır. Sır pişirimi için hazırdır. Elde edilen vahşi çamurlar, başka bir çalışmada detaylı olarak ele alınacaktır. Bu deneme süreçlerine tanık olan bazı öğrenciler, çevrelerinden numuneler getirerek, kendileri de vahşi çamur denemektedirler.

Kaynaklarımızı doğru kullanmak, geri dönüştürülebilecek çamurları, çöpe atmamak, emek ederek geri dönüştürüp, ürün elde etmek gerekmektedir. Şekillendirmede kullanılmayacak gibi ise de modellemede ya da alçı kurgularının çevresinde kullanılabileceği dersi yöneten öğretim elemanlarınca düşünülmelidir. 2022- 2023 Eğitim- Öğretim sürecinde, yazar ile üretim sürecinde olan öğrenciler, öncelikle atölyede kalan çamurları geri dönüştürerek form üretmektedirler. Çarkta şekillendirme yanısıra birçok şekillendirme tekniği kullanılmaktadır. Çeşitli teknikler ile işlevsel formlar üretmektedirler.

3.2. Sagar

Görsel 5: Sagar tekniğini uygulama süreci, Bitirme Ödevi (8. yarıyıl)

2021 yılı yayınında da ele alınan Sagar tekniği, daha yaygın kitle ile paylaşılarak pandemi sonrasında bölüm içi tanışma ile yeni yıl kutlaması amacıyla uygulanmıştır (görsel 5). Şekillendirme olanağı olmayan katılımcılara, önceden şekillendirilmiş olan formlar verilerek denemelerine olanak tanınmıştır. Öncelikle teknik hakkında kısa bir bilgi verilmiştir. Daha sonra bakır tel başta olmak üzere çeşitli kimyasallar, hala yeşil olan yapraklar ile formlar işlenmiştir. Sonra her biri, gazete ya da alüminyum folyolara sarılarak bırakılmış ve etkinlik sonlanmıştır. Fırınlama aşamasını merak eden öğrenciler ile kutular oluşturulup, kapatılmış ve fırınlama yapılmıştır.

Görsel 6: Yazar ve ailesinin odun fırını

Sagar tekniği, Türk Çini sanatı teknikleri arasında bulunmamaktadır. Ancak, fırın içinde kapalı kutu ile pişirim yapılması, katılımcıların yaratıcılıklarını etkileyebileceği gibi gördükleri bazı ürünleri anlayabilmelerini sağlayacağı düşünülmektedir. Örneğin, yazar tarafından geliştirilen, sıraltı lüster tekniğinin oluşum aşamasında, 2006 yılında nötr fırında kutu içinde indirgeme sağlayarak bazı denemeler yapılmıştır. Şimdiler de ise yazar ve ailesi tarafından 2022 yazında odun pişirimi çalışmaları başlamıştır (görsel 6). Fırının tasarımı tamamlanmış, 900 santigrat derecelere ulaşılmıştır. Kutu içinde sır geliştirme çalışmasına başlanmıştır. Kutunun, uşuşan küllerden izolasyon sağlayarak, kül efekti almadan temiz sırlanmış nihai ürün elde etmek hedeflenmektedir. Öğrencilerin de Sagar tekniğini farklı amaçlar için kullanabileceği düşünülmektedir.

3.3. Mısır Pastası

Bu etkinlik, sadece Bölüm içinde sözlü duyuru ile haber verilmiştir. Sene sonu - finaller sonrası etkinliğine öğrencilerin diğer Bölümlerde öğrenim gören birkaç arkadaşı yanısıra farklı alanlarda çalışan öğretim elemanları da katılabilmektedir. Mısır pastası, tekniğinin fritli- sırcalı çamur tekniğinin öncüsü olduğu düşünülmektedir. Eritici ve renk verenler, çamur içine katılarak, düşük derecelerde, tek pişirim ile sırlanmış gibi ürünler elde edilebilmektedir. Özellikle boncuk gibi küçük formlar üretilmektedir.

Görsel 7: Mısır Pastası uygulama süreci, Bitirme Ödevi (8. yarıyıl)

Görsel 8: 2022 Mezuniyet Sergisi'nde uygulanan tekniklerin sergilemesi

Etkinlikten sorumlu öğrencimiz, öncelikle yayınlanmış olan 5 adet reçete denemiştir. Daha sonra ortak olarak üretebilmek için yüzdeleri arttırıp 300 gr. tartıp etkinlik için hazırlamıştır. Fırınlama sonrasını bekleyen öğrenciler, tek pişirim ile renkli Süryani boncuğu üretebileceği tekniği deneyimleyebilmiştir. Halen Mardin geleneksel takı üretiminde kullanılan turkuaz renkli boncuk üretimine dahil olarak kendi tasarımlarını üretmek isteyebilecek öğrenciler için yararlı olması düşünülmüştür. Mısır pastası etkinliğine katılan daha öncesinde kil şekillendirmeyi deneyimlemiş kişilerin, plastiklik kavramına yani şekillendirilebilir çamur ifadesini algılayışları değişmiştir. Ancak fırınlama sonrasında sonucu takip eden uygulamacı sayısı oldukça azdır. (Mısır pastası tekniği için ayrıca bakınız: Aslan, 2019b)

3.4. Kil Macun Lüsteri

Görsel 9: Kil macun lüster tekniği uygulama süreci, Bitirme Ödevi (8. yarıyıl)

Türk çini sanatı tekniklerinden olan "kil macun lüsteri" (Pala, 2019), GSF Geleneksel Türk Sanatları Bölümü çini alanında çalışan bütün öğrencilerin bilmesi ve uygulayabilmesi gereken bir tekniktir. Ancak öğrencilerin birçoğunun seger gibi hesaplamalardan, matematik yani sayısal bilgidan korkması, anlaşılmaz ve zor olduğuna dair bulunan önyargıları nedeni ile sadece ilgili olan öğrenciler ile denenebileceği gözlenmiştir. Merak eden tek öğrencinin bile varlığı, lüster tekniğini, diğer öğrenci ve öğretim elemanları ile paylaşabilme, bilginin çoğalmasına olanak tanıyabilmiştir. İndirgemenin dış mekanda yapılması gerektiği için (görsel 9,12) meraklı birkaç katılımcı da üretim süreci hakkında bilgi edinmiş ve indirgeme pişirimine dahil olabilmektedir. Lüster fırının yakılabilmesi, indirgen pişirim lüster çalışan, fırını yakan öğrenci yanısıra iki öğrencinin de sıriçi lüster (görsel 10) ile işleme (görsel 11) yapabilesine olanak tanımıştır.

Görsel 10: Sır içi Lüster, Bitirme Ödevi (8. yarıyıl)

Görsel 11: İşleme, Seçmeli Atölye (4. yarıyıl)

Görsel 12: ÇOMÜ GSF Geleneksel Türk Sanatları Bölümü'nün sıklıkla kullandığı, üretim sürecine dahil edebildiği açık alan olan C kapısı önü ve kil macun lüster fırını yakım süreci

4. FORM TASARIMI

4.1 Yeni İşlevsel Form Tasarımı

Yeni işlevsel form tasarımı konusu, yazarın 2021 yayınında geniş çaplı ele alındığı için bu yayında sadece üretilen eşyaların kullanım anına dair görseller (görsel 22, 23 ve 24) ile 2022 yılında çalışılan, koltuk formunun, üretim aşamaları ile değerlendirilmesine yer verilmiştir.

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Binası C Kapısının girişinde pandemi öncesinde boştaki gazbetonlar ile sonrasında ise hazır koltuklar ile dinlenme alanı oluşturulmuştur. Bu alan, öğrenciler ile Görsel 12 deki gibi gerek uygulama, teorik ders aktarımı gerekse de sohbet amaçlı kullanılmaktadır. Kullanım sırasında, alan için geleneksel Türk beğenisinde pişmiş topraktan bir koltuk üretilebileceği fikri oluşmuştur. Sayın Tüzüm Kızılcın Hocamızın şamotlu çamur ile üretilebileceklerinde sınırının neredeyse olmadığı yazar tarafından gözlenmiştir. Yazar, Tüzüm Hoca'nın atölyesinde görev aldığı 1996- 2002 yılları arasında Pegasus heykeli gibi dış mekan için üretilen üç boyutlu, çok parçalı seramik panonun üretim sürecine dahil olması ve Dolmabahçe Sarayı'nda tabure örneğinin bulunması, pişmiş topraktan koltuk üretilebileceği fikrini oluşturmuştur. Farklı üretim yapmaya istekli öğrencinin bitirme ödevi için geleneksel Türk beğenisi ile bezenmiş, üzerinde oturulabilir bir koltuk üretimine yönlendirilebileceği düşünülmüştür. Ancak, öğrencilerin sorumluluklarını bilemeyeceği öğretim elemanınca hesap edilmemiştir. (görsel 13,14)

Üretim masraflı olacağı için ve ürünün okula ait bir alana montajının yapılmasının planlanması nedeni ile öğrenci, malzeme temin etme sürecine dahil edilmemiştir. Gazbetonun kolay kesilebilir olması nedeni ile küçülme hesaplaması yapılmadan koltuğun temeli olacak gazbetonun üzerine karton konulup bez gerilerek üzeri eş yükseltile plaka ile kaplanmıştır. Sırt yaslanma yeri ise kuruma aşamasında boşaltılmak üzere dolu olarak şamotlu çamur ile şekillendirilmiştir. Koltuk montajının, kullanılacağı yerin zeminin çimento ile düzleştirilip ve sağlamlaştırılıp üzerine sırlama sonrasındaki küçülmesine göre kesilen gazbetonun konulup, sırt yaslanma yerinin içine konulacak olan demirlerin gaz betona da sabitlenerek çimento desteği ile montajının yapılması planlanmıştır.

Görsel 13: ÇOMÜ GSF binası C Kapısı için koltuk üretim süreci

Tasarım sürecinden sonra küçük tek parçada pişebilecek koltuk formları üzerinde renk denemesi yapılmak istenmiştir. Ancak minyatür koltuklar sadece şekillendirilmiştir ve öğrenci çoğunlukla arkadaşlarına koltuğu anlatmak ve minyatür koltukları göstermek için atölyede bulunmuştur. Oysaki atölyede zaman geçirdiği bu sürede rötuş ve kesme aşamalarına geçmiş olması gerekmekte idi. Koltuk öğrenci tarafından tamamen şekillendikten sonra su akışı kontrol edilerek ESC 1 döküm çamuru ile astarlanmıştır. Böylece kesim aşamasına gelinmiştir. Dış mekânda kullanılması planlandığı için astarlama, yaş iken fırça yapışincaya kadar yedirerek, kaynaştırılarak yapılmıştır. Numaralandırma sistemi, iç boşaltma vb. bilgiler aktarılarak koltuk, öğrenciye teslim edilmiştir. 2021 Güz Dönemi finalleri sonrasında yurtlar boşaltıldığı için kalacak yeri olmaması nedeni ile koltuk bütün olarak torbalanıp bırakılmıştır. Tatil dönüşü, koltuğun kısmen kurumaya başlaması nedeni ile çatlaklar ile karşılaşmıştır. Şamotlu çamurun mukavemeti sayesinde koltuk ıslatılarak, çatlaklar tamir edilmiş ve tekrar rötuşlar yapılmıştır. Ancak parçaların kesilip fırınlama aşamasına gelinceye kadar koltuk tekrar kurumaya başlamıştır.

Görsel 14: Bitirme Ödevi (8. yarıyıl)

2022 Mayıs- Haziran aylarında kesimi, kırılmalar nedeni ile parça sayısı artarak tamamlanmıştır. Çok kalın olan ve artık kurumaya yüz tuttuğu için zor müdahale edilebilecek olan sırt parçalarının içleri, az boşaltıldığı için sırt parçaları oldukça kalın olarak ilk pişirim aşamasına gelmiştir. İç boşaltma sürecinin doğru yapılmaması nedeni ile sırt bölümüne ait parçaların hem ağır hem de kalın olmaları nedeni ile bisküvi pişirimleri yaklaşık 15 saat sürmüştür. Fırın beklemeleri fiziksel olarak okulda bulunan öğrenci ile fırının çalıştırılıp-bekletilmesi yolu ile süreyi doğru uzatmak için öğretim elemanının yönlendirmeleri sonucunda gerçekleşmiştir. Dekor ve sırlama tamamen öğrenci tarafından yapılarak yaz sonunda (stajı sonrasında) öğretim elemanına bir yap- boz çözümü olarak teslim edilmiştir (görsel 14).

Koltuk, kesilme aşaması uzadığı için kurumunun önüne geçilememiştir. Bir hafta içinde çözümlenmesi gereken süreç yaklaşık dört- beş ayda sonuçlanmıştır. Yapboz parçalarının yerlerine ulaşım, ancak fotoğraflar aracılığı ile gerçekleştirilebilir. Yazılı numaralandırma bulunmamaktadır. Mevcut sonuç belirsizdir.

Tasarım aşamasına, şamotlu çamur ile şekillendirileceği ve mavi beyaz fırça dekorlama tekniği ile bezeneceği kesin olarak üretim başlamıştır. Dış mekan ve montaj sonrasında ise kullanım sürecinde oluşabilecek problemler ele alınmış ve fikren çözülmüştür. Ergonomi, dış mekan etkileri (artı- eksi hava koşulları, nem, astar atması), fiziki olarak sırt ağırlığına dayanması gibi problemler ise üretim süreci başladıktan sonra netleşmiştir. Üretim, belirtilen problemlere çözüm oluşturulduktan sonra belirlenen yöntem ile başlamıştır. Ancak böyle sıradışı, detaylar barındıran fikirlerin, özellikle ilk kez deneyimleyen öğrenciler ile çalışılmayacağı yazar tarafından oldukça iyi anlaşılmıştır.

4.2. Dekoratif Eşya Tasarımı

Günümüzde çini ürünler tabii ki sadece işlevsel amaçlı üretilmemektedir. Çağdaş yorumlar ya da geleneksel üretimler, mekanı güzelleştirmek için kullanılmaktadır. Özellikle çağdaş dekoratif ürün tasarlarken, şekillendirme tekniğinde sınır tanımamak gerekmektedir (görsel 10, 11, 12, 13, 15, 16, 17, 19, 20, 22). Dünyadaki ulaşılabilen bütün çamur şekillendirme teknikleri ile gerek işlevsel, gerek sanatsal form oluşturmak mümkündür. Tabii kendi malzemeleri ile Philippe Starck gibi işlev ile sanatı da birleştirebilmelidirler. Sayın Starck'ın limon sıkacağında, çekirdeklerin düşeceği alanı yani öncelikle iki işlev içermesi gereken 1. meyve suyu oluştur 2. çekirdeği topla, 3. Temizlik, 4. Sıkılan suyu depola vd. temel işlevlerden çekirdek toplama ve depolama görevleri için ikinci bir eşya, süzgeç, kap vb. gerektirmektedir. Sayın Stark'ın işlevsel tasarıma yaklaşımı genel olarak şöyle değerlendirilmektedir: "İlk olarak 1990'da üretilen bu sıkacağı, Starck'ın diğer birçok tasarımı kadar tartışmalı. Bazıları bunun pek iyi çalışmadığını ve tezgahı dağıttığını söylüyor. Diğerleri onu işlevin üzerinde bir biçim parçası olarak kutlamaktadır. Fikriniz ne olursa olsun, artık New York Modern Sanatlar Müzesi'nde ve modern tasarımın en büyükleri arasında yer alıyor, bu da mutfağınızda bir sanat eseri olduğu anlamına geliyor." (URL 6; konu ile ilgili ayrıca bakınız: Lloyd ve Snelders, 2003)

Görsel 15: Bitirme Ödevi (8. yarıyıl)

Görsel 15'de simit matara olarak bilinen formdan yola çıkarak, plaka ve kalıba dış sıvama ile oluşturulmuş olan yorumlar bulunmaktadır. Öğrencinin fikri ve temiz işçiliği ile günümüze uygun modern ürünler oluşmuştur. Ancak öğrenci, bir de klasik- bildiğimiz simit (görsel 15, soldaki form) formundan üretip, diğer mataralarındaki anlayış ile bezeseydi daha güçlü bir yorum olacağı düşünülmektedir. Klasik olan simit matara formu yerine tepsi üretmiştir. Teorik olarak öğrencilerin daha çok beslemek gerekmektedir. Kavramsal sanatta temiz işçilik, yeterli olmamaktadır (Kavramsal Sanat ve Üniversite öğrencisi ilişkisi için bakınız; Başar ve İnce, 2019)

Görsel 16: Bitirme Ödevi (8. yarıyıl)

Dünya da farklı kültürlerin farklı geleneksel bilgileri bulunmaktadır. Geleneksel Türk kültürü alanında çalışanların, Türk kültürü dışında diğer milletlerin geleneksel bilgilerini öğrenmeleri, denemeleri öğrencilerin gelenek olgusuna yaklaşımlarını, bakış açılarını değiştirmektedir. Görseldeki örnekte öğrenci internet ortamında görüp beğendiği tekniği uygulamak istediğini belirtti. Yazar tarafından olumlu cevabı aldıktan sonra ejderhalar üzerine yaptığı çalışmalar ile birleştirerek uygulamalarını tamamladı (görsel 16, 20). Öğrencinin konu edindiği çam ağacı pürçekleri ile oluşturduğu formu dilerse ileride geliştirmesi, çeşitlendirmesi mümkündür.

4.3. Alçı İle Model Oluşturmak

Görsel 17: Seçmeli Atölye (4. yarıyıl)

Kartonpiyer olarak bilinen alçı türü, çinicilerin hem en iyi arkadaşı, hem de büyük bir düşmanıdır (bakınız kalsiyum kusması, Pala 2017). Alçıdan üretim kalıbı için model yapımının öğrenilmesi gerekmektedir. 2021-2022 eğitim- öğretim bahar yarıyılında kaldırım taşlarının birimtekrarı özelliği nedeni ile aslında Türk Çini sanatında özellikle Selçuklular Dönemi mimari seramiklerinde de kullanılan, Temel sanat ilkelerinden olan tek bir formun tekrarı ile (Kahraman, 2020) yüzey oluşturabilmesi ilkesi, renkli astar denemelerini uygulayıp, döküm yolu ile şekillendirme tekniklerinin tümünü deneyimleme olanağı amaçlanmıştır. Renkli astar uygulanan yüzeyler üzerine siyah tahrir boyası ile dekorlamaları hedeflenmiştir. Ancak dekorlu ve sırlı nihai ürünler öncelik, form üretiminde olduğu için zorunlu kılınmamıştır. Renkli astar üzeri bezeme, Türk çini sanatında kullanılan tekniklerindedir.

5. RENKLİ ASTAR, SIR OLUŞTURMA VE KULLANMA

5.1. Cuerda Seca Tekniği

Geçmiş üretimler için Cuerda Seca (ayrıca bakınız: Yüksel, 2016) olarak geçen, parafin, şekerli su ile sırların birbirleri ile karışmasını önleyerek üretilen renkli sır tekniği, günümüzde WAX kullanılarak üretilmektedir. Türk çini sanatı tekniklerinden olan bu dekorlama tekniğinin, geleneksel olarak üretilmesi hedeflenmiştir. Bu amaçla öğrenciler, hazır sırlar ile renkli, örtücü sır denemeleri yapmışlardır.

Sır denemelerinin reçeteleri, yazar tarafından oluşturulup öğrencilere pay edilmiştir. Amaç dersten sorumlu olan bütün öğrencilerin denemeleri yaparak, uygun reçetelere karar verip tekniği uygulamaktır.

Renkli sır reçeteleri, piyasada hazır satılan Kütahya kurşunlu, kurşunsuz, endüstriyel şeffaf sırların, çeşitli oksitler ile renklendirilip, örtücüleştirilmesine yönelik hazırlanmıştır. Bu denemeler ile elde edebilecekleri renkli artistik sır reçetelerini öğrenmeleri de ikincil hedeftir. Ancak öğrencilerin tümü deneme yapmadığı için elde edilen renkler sınırlı kalmıştır.

Cuerda Seca tekniğini uygulamak üzere kırmızı çamurdan 30 x 30 cm ölçülerinde tek parça plaka istenmiştir. Görsel 1 deki gibi kurutulmasına yönlendirilmiştir.

Plakaların ilk pişirimi yapıldıktan sonra, geniş ve kapalı alanları olan desenlerine karar verilmiştir. Denemelerde belirlenen, beğenilen renklerin, reçeteleri 50 gr. olacak şekilde çoğaltılmıştır. Kullanılan mum öncelikle ısıtılıp fırça ile sürülmüştür. Ancak öğrenciler bu uygulamanın zor olduğunu, mum soğukken sürterek uygulamanın daha kolay olduğunu belirtmişlerdir. Daha sonra mum ile sınırlandırılmış alanların içleri, kalın fırçalar aracılığı ile sırdoldurulmuştur (görsel 18). Sırlama aşamasında fırça yerine poar kullanımı, sırd kalınlığını dengelemede daha yardımcı olabilir.

Görsellerdeki sonuçlar sadece tek bir uygulamaya yöneliktir. Esas plakalara geçmeden önce uygulamanın deneme plakalarında denenmesi ve elde edilen bilgiler ile dekorlanacak plakalara geçilmesi önerilir. Diğer renkler için deneme yapması gereken öğrencilerin eksik üretimleri nedeni ile renk yanısıra sırdın uygulama kalınlığı hatalıdır ancak uygulamayı üreten öğrenciler, piyasada popüler olan WAX a alternatif olarak kullanabilecekleri parafin yani mum kullanabileceklerini tecrübe edinmişlerdir. Cuerda Seca tekniği ile üretilmiş olan üretimleri bilmişlerdir. Ayrıca öğrenci, yaklaşık 25 x 25 cm. tek parça kırmızı Menemen çamuru ile deforme olmayan düz yüzey elde edebileceğini uygulayarak öğrenmiştir.

Görsel 18: Cuerda Seca tekniği uygulaması, hammadde bilgisi dersi (6. yarıyıl)

5.2. RENKLİ ASTAR TEKNİĞİ

Yazar tarafından, renkli astar üretimi, Geleneksel Türk seramik sanatı alanında öğrenim gören lisans öğrencilerinin, kobalt, krom gibi renk veren oksitler ile hangi renklerin elde edilebileceğini öğrenebilmeleri için ilk deneme konusu olarak ele alınmaktadır. Bu deneme grubu için yazar, çeşitli oksitlerin kombinasyonları ile oluşturulmuş 650 kadar reçete hazırlayıp, 20 şer tane reçeteden öğrencileri sorumlu tutmaktadır. Ancak, hızlı bilgi vermeye çalışmanın olumsuz etkisi ile karşılaşmıştır. Yazar tarafından hazırlanan, birçoğu zinter astar olan reçeteler ile renk veren oksitlerin temel renklerinin algılanamadığı gözlenmiştir. Denedikleri tek reçetede var olabilen alkali-bor- kurşun kombinasyonları nedeni ile renk veren oksitlerden elde edebilecekleri renkler konusunda öğrencilerin net bilgi edinemedikleri gözlenmiştir. Bir sonraki astar denemelerinde, renk veren oksitler ile sadece beyaz çamur karıştırılıp, piyasadaki ulaşılabilecekleri hazır kurşunlu Kütahya- kurşunsuz Kütahya ve endüstriyel şeffaf sırlar ile sınırlı denemeler ile daha yararlı bilgi üretilebilmesi denenecektir.

Görsel 19: Renkli astar ile boyama, hammadde bilgisi dersi (4. yarıyıl)

Görsel 20: Renkli- zinter astar, sgraffito, Bitirme Ödevi dersi (8. yarıyıl)

6. ÖĞRENCİ SERGİSİ DÜZENLEME

Fakültemizin düzenlediği diğer öğrenci sergileri yanısıra ...Sanatımızı Sürdüreceklerden...adı ile 06-10 Haziran 2022 tarihleri arasında Çanakkale- Kepez Belediyesi Turhan Mildon Kültür Merkezi'nde, Bölüm öğrencilerimiz, Hat, Tezhip, Geleneksel Türk Tekstili, Çini (geleneksel Türk seramiği), Minyatür, Kalemîşi alanlarında yapmış

oldukları çalışmalardan oluşan dönem sonu sergilerini gerçekleştirdi. Hazırlık aşamasında öğrenciler ile sorumlu öğretim elemanlarının organize hareket etmelerinin olumlu sonuçları bulunmaktadır.

Görsel 21: asmak için tel ile yapılan düzenek örneği

Öğrenci sergisi düzenlemek, gerek öğrenciler, gerekse de öğretim elemanları için yararlı olmaktadır. Örneğin asılarak sergilenecek tabak gibi düz bir form için askı aparatını satın almak yerine üretilebilmesi (görsel:), böyle sergiler aracılığı ile gösterilebilmektedir. Serginin yerleşmesi, gruplandırma, denge, dolu- boş gibi konular, yerleştirme sürecinde geniş alanda değerlendirilebilmektedir.

Görsel 22: Üretim Bilgisi Dersi, 6. yarıyıl

Türk Kahvesi Kültürü ve Geleneği, 2013'te UNESCO İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirasının Temsili Listesi'ne alınmıştır. Bu nedenle 'Türk Kahvesi Kültürü' nü aktarmak, önemini kavratmak amacı yanısıra öğrencilerin çömlekçi çarkı aracılığı ile en az iki formu aynı ölçü ve dekor ile üretmek takım oluşturmaları böylece yine çömlekçi çarkındaki becerilerini, küçük form ölçülerinde de olsa geliştirmeleri hedeflenmektedir. Çömlekçi çarkı ile aynı ölçülerde birden çok form üretilebilmek ayrıca ustalık gerektirmekte ve çarka hâkimiyeti arttırmaktadır. Türk kahvesi takımı üretiminin bırakılmaması gerekmektedir.

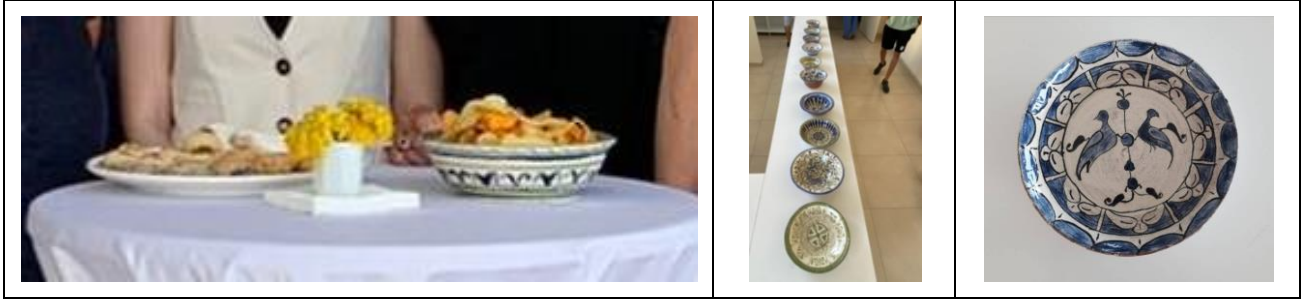
Öğrencilerin kulp ekleme, ergonomi, hacim, estetik gibi konuları sorguladıkları ve Türk Çini sanatı bezeme tekniklerinden, üsluplarından kişisel beğenilerine göre tasarım yaparak üretilebilmelerine olanak tanıyan, girişte de belirtildiği gibi karar vermeleri, üretimlerinin sonucunu denemeleri beklenen bir konudur. "Sanatımızı Sürdüreceklenden" isimli (URL 4, 5), ÇOMÜ GSF Geleneksel Türk Sanatları Bölümü öğrencilerinin sergilerinin açılışında, sergiye katılan Dekanımız Prof. Dr. Evren Karayel Gökkaya ile Dekan Yardımcımız Dr. Öğr. Üyesi Berna İleri'ye yorgunluklarını almak amaçlı ürettikleri fincanlarda pişirdikleri kahveyi sunmuşlardır. Sergi de Türk Kahvesi fincan takımlarından satın almak isteyen izleyiciler olmuştur (görsel 22)

Ayrıca serginin açılışında kullanılan yiyeceklerin sunum tabak ve çanakları yine öğrenci üretimleri ile gerçekleştirilmiştir (görsel 24).

Görsel 23: Sergi açılış gününde, Sergi sahiplerinin, ürettikleri kahve fincanları ile Türk kahvesi sunumu, (üretimlerini denemeleri).

Görsel 24: Sergi açılış günü, yiyecek ikramı için çanak ve tabakların kullanımı

7. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmada konu edilen Geleneksel Türk Sanatları Bölümü çini alanındaki öğrenci üretimleri, 2021- 2022 eğitim öğretim yılına aittir. Yani pandemi sonrasındaki süreçtir. Tüm Dünya da yaşanan covid - 19 pandemisi nedeni ile 3 yarıyıl boyunca fırın kullanamayan öğrenciler ve bir öğretici olarak, pandeminin olumlu iki sonucu olduğunu belirtmek gerekir. Online olarak yapılan teorik dersler aracılığı ile görseller daha rahat aktarılmıştır. Kayıt altına alınabildiği için de tekrar tekrar izlenebilme, yüklenen dosyaları paylaşabilme olanağı olmuştur. Uygulama açısından pek çok olumsuzluk olmasına rağmen, tekrar eden hatalı bilgilerin önüne geçilebilmesi gibi olumlu bir etkisi gelişmiştir.

12 AKTS'lik Bitirme Ödevi dersini, yazar ile çalışan öğrenciler, “Yeni mezun sanatçı adaylarını kamu, sanat sektörü, yaratıcı endüstriler ve medya ile buluşturmayı hedefleyen BASE, mezuniyetten profesyonel sanat hayatına geçişlerinde onlara destek olmayı, kariyerlerine bir ivme ve yön kazandırmayı amaçlıyor. Türkiye'nin gelecek sanatçı nesline ışık tutacak olan Base, aynı zamanda galeri, koleksiyonerler, sanatseverlerin ve yaratıcı endüstrilerin de genç yetenekler keşfetmesine aracı olma misyonu taşıyor.” BASE (URL 3) e yönlendirilmiştir. Ancak öğrenciler, Güzel Sanatlar Fakültesi'nde eğitim almalarına rağmen ve bitirme Ödevlerinde “sanatçı ifadesi”- “motto”- “kavramsal metin” gibi adlar ile belirtilen, üretimlerinin kavramsal boyutunu anlatan metni oluşturmaları için yönlendirilmiş olmalarına rağmen, yazmadıkları, katılmadıkları gözlenmiştir. Kendilerini sanatçı olarak değerlendirmekten çekindikleri, korktukları ya da sanat ortamına dahil olmayı gerekli görmedikleri düşünülmektedir. Mezun olan öğrencilerin birçoğunun, sene sonu sergilerinden sonra işlerine yani üretimlerine sahip çıkmamaları, oldukları yerde bırakmaları, sadece mezun olmak için not almak amaçlı öğrenim görmeye geldiklerini düşündürmektedir.

Sayısal bilgi üretmekten uzak olmak isteyen öğrenciler ile deneme yaparak sonuç almalarını sağlamak konusunda öğretim elemanı olarak oldukça zorlanıldığını belirtmek gerekmektedir. Hazır sıır ile sadece tartarak ve doğru kalınlıkta sürülerek denenmesi gereken, oranları hazır verilen reçetelerin bile uygulanamadığı görülmektedir. Bu gibi olumsuzlukların, hakkında pek çok yayın bulunan “Z kuşağı” mı, pandemi sonrası mı ya da başka 2022 yılı özellikleri mi olup olmadığı başka uzmanlıkların araştırma konularındandır. Çoğunluk olmasa da, bilgi almak için Üniversite'de eğitim- öğretim sürecine dahil olan öğrenciler ile Türk Çini sanatına ait az uygulanan teknikler, uygulanmaya, denenmeye devam edilecektir.

KAYNAKÇA

KİTAPLAR

1. Küçükerman, Ö. (1997) Endüstri Tasarımı- Ürün Tasarımında Adımlar, Yem Kitabevi, İstanbul.
2. Norman, D. (2017), Gündelik Şeylerin Tasarımı, Tübitak Popüler Bilim Kitapları, çev: Ayşe Mine Şengel, Ankara.
3. Mete, Z. (2020). Seramik Kimyası, Tibyan Yayıncılık, İzmir.

MAKALELER

1. Aslan, N. (2019 a) “Sanat Sempozyumlarının Ve Çalıştayların (Workshop) Seramik Sanat Eğitimine Katkısı”. Social Sciences Studies Journal (SSSJJournal), 5 (29):75-88
2. Aslan, N. (2019 b) “Mısır Pastası Tekniğinde Seramik Takı Uygulamalar”. ULAKBİLGE, 43: 941-950.
3. Kahraman, G. (2020) “Tasarımda Tekrar İlkesi ve Kişisel Mimari Duvar Yüzeyi Seramik Pano Uygulaması”. Kalemişi, 16: 44-58.
4. Lloyd P. & Snelders D. (2003) “What was Philippe Starck thinking of?” Design Studies 24 237-253

5. Pala, İ. Ç. (2021) “Güzel Sanatlar Fakültesi Geleneksel Türk Sanatları Bölümü Çini Alt Yapı Eğitimi İçin Öneriler” Jia Jurnal (Uluslararası Sanat ve Sanat Eğitimi Dergisi), 8: 26-58.
6. Pala, İ. Ç. (2019). “Türk Çini Sanatı Tekniklerinden Lüsterin Günümüz Uygulamaları”. Social Sciences Studies Journal, 5(30): 724-742.
7. Tanyel, Başar, Ç. & İnce, M.(2019). “Kavramsal sanat uygulamalarıyla öğrencilerin sanatsal ifade biçimlerinin geliştirilmesine ilişkin eylem araştırması”. Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi - Journal of Qualitative Research in Education, 7(1): 438-469.
8. Yılmaz, E., (2020) “İdeolojik Açından Cumhuriyet Devri Türk Çinisi/Çiniciliği: Türk’ün Öz Mahı Bir Sanattan İslam Sanatının Bir Şubesine”, Akdeniz Sanat Dergisi, 14 (26):

SEMPOZYUM / KONFERANS / BİLDİRİ

1. Kılıç, A. C. & Özkan, M. A. & Pala, İ. Ç. (2006) “Farklı Seramik Pişirim Tekniklerinden Bir Uygulama Örneğinin Sunumu”, Uluslararası Geleneksel Sanatlar Sempozyumu, 57-60, İzmir
2. Pala, İ. Ç. (2017). Kastamonu Küçüksu Çömlekçiliğinin Günümüzdeki Durumu Ve Kullanılan Caba Çamurunun Güncel Tasarımlarla Değerlendirilmesi, Uluslararası Taşköprü Pompeiopolis Bilim Kültür Sanat Araştırmaları Sempozyumu, 2202-2221, Kastamonu.
3. Pala, İ. Ç., Bardak A. S. (2018) “Türk Çini Sanatı Alanına Dair Sorunlar”, 21. Yüzyılda Türk Sanatı: Meseleler ve Çözüm Önerileri Milletlerarası Sempozyumu, 08- 09 Ekim, pp: 323-332. Kastamonu
4. Pala, İ. Ç. (2018). “Türk Çini Sanatında Kullanılan Teknikler”, 21. Yüzyılda Türk Sanatı Meseleler ve Çözüm Önerileri Milletlerarası Sempozyumu, 08- 09 Ekim, , pp: 347-368. Kastamonu
5. Yüksel, O. A. (2016), “Pop Sanat; Andy Warhol Portreleri Ve Renkli Sır (Cuerda Seca) Tekniği İle Uygulanması”, 10. Uluslararası Eskişehir Pişmiş Toprak Sempozyumu- 17 Eylül- 2 Ekim 2016, , 73- 88, Eskişehir

DİĞER YAYINLAR

1. Kaynak Kişi: Muhammet Bilgen, (Akademisyen, Doçent, Kastamonu)
2. Kaynak Kişi: Sibel Osmanlar, (Jeolog, Jeoloji Mühendisleri Odası Sicil No: 7498, Ayvalık/ Balıkesir)
3. URL 1: Andy Ward's Ancient Pottery: <https://www.youtube.com/watch?v=VaX1iOyKsB0>
4. URL 2: ArtHILL: <https://www.arthill.com.tr/en/product/4805727/osmanli-19-yuzyil-canakkale-seramik-simit-matara-19-yuzyil-osmanli-barbutin>
5. URL 3: BASE: <https://www.base.ist/hakkimizda/>
6. URL 4: ÇOMÜ GSF Geleneksel Türk Sanatları Bölümü: <https://www.youtube.com/watch?v=a6uOHP4uMK4&t=11s>
7. URL 5: TON TV ÇANAKKALE: https://www.youtube.com/watch?v=raVd_vRtiEA
8. URL 6: Kate Watson Smyth, 14 May 2010: <https://www.independent.co.uk/property/interiors/the-secret-history-of-philippe-starck-s-lemon-squeezer-1972849.html>